

Mgr. Pavel Král: Krajina v zázemí asyrských metropolí. Disertační práce, Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta filozofická, Katedra archeologie, Studijní program Historické vědy, Studijní obor Archeologie. Plzeň 2016. Textová část o 221 číslované straně, Přílohy o 354 číslovaných stranách obsahujících 172 černobílých a barevných fotopříloh a 20 příloh tabulkové podoby.

Oponentský posudek disertační práce

Petr Charvát

Katedra blízkovýchodních studií

FF ZČU Plzeň

Ve své disertační práci se Mgr. Pavel Král pustil do problematiky, která se v blízkovýchodní archeologii řeší teprve asi dvě desetiletí, jakkoli dílčí výsledky byly k dispozici již dříve. Celoplošný krajinný záběr sídelních sítí a jejich proměn se stal normou zejména díky příspěvku nedávno zesnulého Antony Wilkinsona, z jehož odkazu všichni čerpáme. Je mi proto zvlášť příjemné, že mohu konstatovat nejen mimořádně přínosné zaměření práce Pavla Krále, ale též její zpracování mířící do oblasti nejsoučasnějšího dění v oboru studia hmotných pozůstatků po dávných civilizacích Blízkého Východu. Pavel Král obohacuje naše znalosti soustav hmotných stop zanechaných tvůrci jednoho z dominantních impérií starověku, a české archeologii přispívá dle mých znalostí vůbec poprvé v dané oblasti.

Téma, které si Pavel Král zvolil, vyžaduje specifický přístup. Vzhledem k praktické nemožnosti provádět v dané oblasti – zmiňme hned, že jde o dnešní severovýchodní Irák v širším okolí Mosulu – archeologické výzkumy a průzkumy, se rozhodl zacílit na druhy pramenů, které by tento nedostatek alespoň rámcově kompenzovaly. V jeho zorném poli se taky octly tři různé druhy informačních zdrojů, na nichž svou práci postavil. Jsou jimi v první řadě družicové a letecké snímky krajiny dané oblasti, dále výsledky starších archeologických výzkumů i povrchových průzkumů, mezi nimiž zaujímají čestné místo souborné archeologické publikace atlasového typu pořízené péčí iráckého Generálního ředitelství starožitností, a konečně údaje pramenů písemných, k nimž si autor získal přístup díky svým studiím starověkých jazyků a písem na katedře blízkovýchodních studií FF ZČU v Plzni. Autor tak zúročil svá obsáhlá studia blízkovýchodní problematiky plnou měrou. Metodicky vyšel zejména z prací již uvedeného Antonyho Wilkinsona a jeho následovníků, zejména kolegy Jasona Ura, a jejich postupy se zdarem aplikoval v rámci historicky zvolené cílové otázky povahy změn ve vývoji sítí osídlení, odrážejících založení a rozvoj asyrského impéria, zejména v období novoasyrském (934-612 př. n. l.). Dodávám ihned, že se mu to podle mého názoru zdařilo.

K zásadním, a možno říci směrodatným, poznatkům Pavla Krále náleží především podání historického přehledu osídlení severní Mezopotámie od neolitu až po středověk. Po fázi neolitických počátků následuje první kvantitativní vrchol hustoty osídlení v době kultury obejdské (asi 5 000 – 3 500 př. n. l.). Společenská diferenciacie se v archeologickém obraze počíná odrážet ve třetím tisíciletí, kdy je dokonce možno rozlišit plošné osídlení bez „střediskových obcí“, plošné osídlení obsahující „střediskové obce“ a též osídlení lineární, nejspíše podél vodotečí. Pavel Král se v souladu s většinou současné literatury staví obezřetně k předpokladu drtivého dopadu klimatické krize na sídelní struktury sklonku třetího tisíciletí, a přijímá spíše stanovisko, hledající za řidnutím sídelních sítí slovy odborné literatury *nucleation and nomadization* (viz k tomu Arne Wosink: *Climate, history, and demography: a case study from the Balikh Valley, Syria*, in Hala Alarashi et al. [edd.], *Regards croisés sur l'étude archéologique des paysages anciens – Nouvelles recherches dans le Bassin méditerranéen, en Asie Centrale et au Proche et au Moyen Orient*, Travaux de la Maison d'Orient et de la Méditerranée No. 56, Lyon: Maison d'Orient et de la Méditerranée – Jean Pouilloux 2010, 181-192, zvl. str. 189). Ve druhém tisíciletí intenzita osídlení poklesla, avšak za dlouhodobou stabilitou sídlišť lze tušit optimalizaci jejich topografických poloh, dobře přizpůsobených životnímu stylu jejich obyvatel. Se stěžejním pozorováním pak Pavel Král přichází pro tisíciletí první, kdy konstatuje druhou fázi maximálního vzrůstu hustoty sídelní sítě, avšak chybění dokladů o její vnitřní diferenciaci, což přesně odpovídá předpokladu budování sítí osídlení jako zásobovacích systémů pro trhy asyrských megalopolí. Třetí vrchol hustoty starověkého osídlení zde podle Krále přichází s obdobím nadvlády iránské dynastie Sásánovců (224-651 n. l.), kdy Mezopotámie plnila úlohu obilnice impéria (přehledně na grafu 6.84 na str. 276 ve svazku Příloh).

Autorův text plyne hladce a nenásilně, místy poněkud sevřeně. Přehlednost mu rozhodně upřít nelze. Formální úpravě textu ovšem zůstal leccos dlužen. Nejspíše vzhledem ke chvatu, v němž probíhaly poslední fáze psaní disertační práce, se do textu vloudila řada překlepů, ba i omylů. Jen pro příklad uveďme poznámku 33 na str. 16 prvního dílu, kde je jméno asyriologa Jacoba Finkelsteina traktováno jako „Filkenstein“, stejně tak, jako v seznamu literatury na str. 193. Zvláštní ocenění ovšem zaslouží neobyčejně bohaté a názorné přílohy.

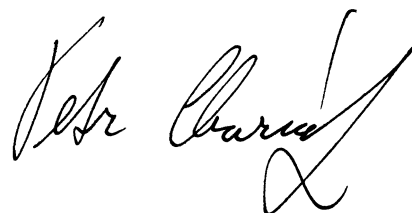
K výtkám ponechává Pavel Král jen velmi málo prostoru. Na straně 36 chybí u charakteristiky pozdně uruckého Ninive údaj o monumentální architektuře onoho období, na lokalitě zjištěné (viz k tomu Guillermo Algaze: *Habuba on the Tigris: Archaic Nineveh Reconsidered*, *Journal of Near Eastern Studies*, 45(2), 1986, 125–137, dostupný na adrese <http://www.jstor.org/stable/544225> [datum náhledu 10. 5. 2016]). Na straně 89 postrádám v jinak velmi zdařilé diskusi o hospodářském zázemí sídlišť alespoň zmínku o kdysi velmi populárních rozborech katastrů předprůmyslových sídlišť, známých jako *site catchment analysis* (k nim viz nyní Colin Renfrew, Paul Bahn: *Archaeology – the key concepts*, London and New York: Routledge 2005, str. 172-176, dostupný z adresy <http://uprav.ff.cuni.cz/?q=system/files/SITE%20CATCHMENT%20ANALYSIS.pdf> [datum náhledu 10. 5. 2016]). Rovněž mohl být připomenuta tzv. teorie ústředního místa (*central-place theory*), jakkoli se dnes už příliš často neuplatňuje (k tomu stručně, ale výstižně Oliver

Nakoinz: Models of Centrality, in *eTopoi, Journal of Ancient History*, Special volume 3 /2012/, 217-223, dostupný z adresy <http://journal.topoi.org/index.php/etopoi/article/viewFile/109/139> [datum náhledu 10. 5. 2016]).

Královy vlastní publikace, jakkoli nepřilíš početné, dokládají pak velmi přesvědčivě jeho kvalifikaci, talent i píli.

Jsem hluboce přesvědčen o tom, že disertační práce Pavla Krále „Krajina v zázemí asyrských metropolí“ splňuje všechny odborné i zákonné požadavky na práce tohoto druhu, a doporučuji ji proto k obhajobě.

V Plzni dne 10. 5. 2016.

.....
Prof. PhDr. Petr Charvát

Katedra blízkovýchodních studií

Filozofická fakulta ZČU v Plzni

Univerzitní 8

30614 Plzeň